

12,740 és még 2000 lábnyira a Kostudi-Kort csúcsa felett darvak,

14,014 láb magasságban a Datah-Kort felett három csapat daru stb.

Én magam 1868-ban Mező-Záhon az érkező *Podiceps cristatus* csapatát figyeltem meg, mely rendkívül nagy magasságban valóban csak egy kis pontocskának látszott, majd fokozatosan kigyózó vonalban lejjebb bocsátkozott, míg végre halálra kifáradva lecsapott.

Ezek bizonyára mind bizonyítékok GÄTKE adatainak helyessége mellett.

Herman Ottó.

A szakállas saskeselyű (*Gypaetus barbatus*, Linn.)

Írta: CZYNK EDE.

Én írjak a saskeselyűről! Midőn azon a ponton állok, hogy papírra kellene biznom azt a keveset, melyet egy évtized alatt e daliás madár életmódja felől ellesnem sikerült, nagyon is érzem tollam gyengeségét. Félek tőle, hogy ismétlésekbe esem, ha mindazt újból elmondom, a mit már egyszer a «Comité für Ornith. Beobachtungsstationen in Oesterr.-Ungarn» «Jahresbericht»-jeiben, a «*Neue Deutsche Jagdzeitung*» s Tschusi lovag «*Ornith. Jahrbuch*»-jában volt alkalmam a nyilvánosságnak átadni. És mégis szívesen teszem. Ösztökél az előszeretet is, melylyel e mardárfajjal régtől fogva foglalkozom, másrészt pedig kedves kötelességet vélek teljesíteni, ha mint magyar kutató és magyar ornithologus a Magyar Madártani Központ folyóirata számára, új adatokkal kibővítve, mindazt összefoglalólag feldolgozom, a mit ezen, mintegy az özönvízelőtti kihalt faunából vissza maradt, a Svaiczban már majdnem csak a mondában élő, s általában kihaló félben levő daliás madárfaj életéből ellesnem sikerült.

Körülbelül egy évtized mult el azóta, mint már fennebb is említém, mikor először feltettem magamban, hogy a saskeselyűt, melyet addig csakis kitömött állapotban láttam Brassóban, barátom s az ornithológiában mesterem HAUZMANN VILMOS-nál, kint tanyáján, élve is tanulmányozni fogom.

1883. október havában kerültem Fogarasra,

12,740 und noch 2000 Fuss über der Spitze Kostuch-Kort, Kraniche ;

14,014 Fuss drei Scharen Kraniche über dem Datah-Kort. u. s. w.

Ich selbst habe im Jahre 1868 zu Mező-Záh eine Schar von ankommenden *Podiceps cristatus* beobachtet, welche in ungeheurer Höhe wirklich nur als Pünktchen erschien, nach und nach serpentinenartig tiefer kam und endlich todtmüde einfiel.

Dies sind gewiss Beweise für die Richtigkeit der Angaben GAETKE'S.

Otto Herman.

Der Bart- oder Lämmergeier (*Gypaëtus barbatus* Linn.)

VON EDWARD VON CZYNK.

Ich soll über den Bartgeier schreiben! Fast scheint es mir als sei meine Feder zu schwach, das Wenige welches ich über diesen reckenhaften Vogel weiss, welches ich in einem Decennium gesammelt, dem Papier anzuvertrauen. Es hiesse «Eulen nach Athen tragen», wollte ich all' das wiederholen, was ich bereits vor Jahren, sowohl in den «Jahresberichten des Comité für Ornithologische Beobachtungsstationen in Oesterreich-Ungarn», in der «Neuen Deutschen Jagdzeitung» und in Victor Ritter von Tschusi zu Schmidhoffen's «*Ornithologischem Jahrbuch*» veröffentlicht habe. Und trotz alledem, ist es mir nicht nur recht wieder über ihn zu berichten, sondern eine angenehme Pflicht bei dem ersten Erscheinen der Berichte des «Ungarischen Ornithologischen Centrums», als ungarischer Forscher und Ornithologe, nach bestem Wissen und Gewissen, all' das zu wiederholen und dem Alten Neues hinzufügen, was ich über den Bartgeier, diesen, fast scheint es einer vorsündfluthlichen Zeit angehörigen, in der Schweiz stets mehr und mehr der Sage angehörenden, allenthalben auf dem Aussterbe-Etat stehenden, reckenhaften Vogel weiss und beobachtet habe.

Wie bereits Eingangs erwähnt, ist schon ein Jahrzehnt in's Meer der Ewigkeit gesunken, seit ich es mir zur Aufgabe gestellt, den früher nur im ausgestopften Zustand, bei meinem Lehrer und späteren Freund WILHELM HAUZMAN in Brassó gesehenen *Gypaëtus barbatus* lebend und in seinem Heim zu beobachten.

Im Oktober des Jahres 1883 kam ich als Amts-

mint az ottani postahivatal főnöke, s hivatalos teendőim elvégzésével legkedvesebb törekvésem Fogaras megye madárfajának felkutatása s megállapítása volt. Nagyon természetes, hogy fő-törekvésem az volt, a légkirályainak legderekkbb képviselőjét, a hatalmas saskeselyűt meglátni, s a mennyire időm engedte s alkalom kínálkozott, meg is figyelni s tanulmányozni. Hogy cé-
lom mennyiben tudtam megközelíteni, s hogy tudományos ismereteinket szűkebb hazám ez érdekes szárnyasa felől bővítenem mennyiben sikerült, ítéljék meg közlendőim olvasása után nálamnál hivatottabbak.

*

Fogarastól Felekig húzódik keletről nyugot felé a Kárpátok egy szakadékos nyújtott ága, az u. n. Fogarasi havasok. 500—2500 méter magasságig tornyosulnak egyes csúcsai, melyek közül legmagasabbak a *Szurul*, *Vurfu urli*, *Vunetara*, *Vistea mare* és a *Negri* (2536 m.). Egy áthághatatlan sziklatömböt alkotva húzódik természetes bástyaként Magyarország s Románia között Brassótól Szeben megyéig. Kopasz, zordon, kietlen sziklavidék, telve szakadékokkal s rejtett mélyedésekkel; a laposokon kis hegyitavak, tengerszemek, kisebb-nagyobb hómezők, melyekből zuhogva fakad a sok forrás és rohanó hegyipatak. A jégmező nyomában az első tanyészövön a gyalogfenyő jelentkezik, alatta fenyőerdők, végül az aljak felé a sűrű bükkösök.

Ott fenn a hegyek legmagasabb ormán, hol a növényélet már egészen eltörpül s csak rövid nyári életet élhet át, hol szép idővel oly átlát-
szóan tiszta a lég, vihar alkalmával pedig a vil-
lámok nyalábokban hullanak; hol százszorosán
verődik vissza a mennydörgés a kietlen sziklák
csupasz oldaláról s a szakadó eső vizesések
alakjában rohan alá a sziklák szakadékaiban,
s hol az eget verdeső sziklákat néha heteken át
borítja homályba a köd, vagy a hegyébe szakadt
terhes felhő, ott, e kietlen puszta magányban
honol a fenséges *szakállas saskeselyű*: a könnyü-
lábu *zerge* s a havas kolibrija, a kis *hajnalmadár*
társaságában.

chef des k. Postamtes nach Fogaras und war es nach Erledigung meiner dienstlichen Obliegenheiten mein erstes und einziges Bestreben, die Vogelfauna des Fogarascher Comitates zu erforschen und genau festzustellen. Hauptsächlich und nur selbstverständlich, war mein ganz Dichten und Trachten dahingerichtet, den hervorragendsten Repräsentanten der «Könige» der Lüfte, den so seltenen, imposanten Bartgeier aufzufinden und so oft es mir Zeit und Gelegenheit erlaubte, zu beobachten und zu studieren. In wie weit mir dies gelungen und in wie weit ich das Wissenswerthe über den interessanten Vogel meines schönen, engeren Vaterlandes vermehrt, mögen Berufenere nach dem, was in meinen folgenden Zeilen enthalten ist, beurtheilen.

*

Von Ost nach West zieht sich die zackige, langgestreckte Gebirgskette der Karpathen von Fogaras bis Felek, — das sogenannte Fogarascher Gebirge oder die Fogarascher Alpen — hin. Von 500 bis über 2500 Meter Meereshöhe erheben sich die gewaltigen Berge, deren höchste Spitzen der Szurul, Vurfu urli, Vunetara, Vistea mare und der Negoi (2536 Meter) bilden. Ein unendliches Steinmeer zieht sich als natürlicher Wall und Grenze zwischen Ungarn und Rumänien vom Brassóer bis zum Nagy-Szebener Comitát hin. Nacktes, hartes, schroffes Gestein, voll Schluchten und Rissen, in den Kesseln kleine Gebirgsseen, sogenannte «Meeraugen», grössere und kleinere Schneefelder und durch das Schmelzen derselben entstehende Quellen und periodische Gebirgsbäche ziehen sich bis in die Latschen (Legfören) Region, an welche die Tannenregion und an diese die Buchenregion grenzt.

Dort auf den unwirthlichen Höhen, wo die Pflanzenwelt nur in Zwergform ein kümmerliches kurzes Sommerleben fristet, dort wo bei schönem Wetter die Luft so dünn und rein, bei Gewitter die Blitze bündelweise um die Felsen zucken, der Donner hundertfältig von den Felsen wiederhallt und der niederströmende Regen sich gleich Wasserfällen, kaskadenartig über das Gestein ergiesst, dort wo der Nebelschwaden oder der Wolken dunkles Grau oft wochenlang die himmelstrebenden Felsen verhüllen, dort wohnt neben dem majestätischen Aar, neben der leichtläufigen Alpengazelle, der Gemse, neben dem einem grossen Schmetterling der Tro

Ott hozott vele először össze sorsom, ott álltunk egymással szemtől-szembe s onnan hoztam meg vadászételem legszebb tropheáját.

Mielőtt azonban kedves hegyeink közé vezetném a t. olvasót, egyes általános adatokat elmondani nem tartom feleslegesnek.

A saskeselyűt Erdélyben a Retyezáton találjuk, melynek mészkősziklái között állítólag fészkel is. Barátom CSATÓ JÁNOS a Párengi Havasok között is megbizonyította. A Jorgovánkővén egyszer BUDA ÁDÁM barátommal 5 darabot láttak.

Ezeket kivül a Bucsecs sziklatömbön is előfordul, mely egyrészt a brassói, másrészt pedig már a fogarasi havasokhoz tartozik. Ezekről a hasonlókép mészkő sziklákból alkotott hegytömbökről egészen a Keresztényhavasig (Kristianmare) sőt Brassóig is elkalandoz, ha az éhség döggeresésre készíti, a mi, kivált azelőtt, minden kemény s havas télen meg szokott történni. A hatvanas és hetvenes években, mikor Brassóban a gyepmesterség még a lehető legkezdetlegesebb volt, s a sok ló- és szarvasmarhahulla a levegőt, kivált nyáron, messze távolra dögleletessé tette, a folytonos terített asztal körül gyakran 40—50 darab *holló*, számtalan *varju* és *szarka*, s néhány *fakó*- és *dögkeselyű* is tanyázott, melyekhez — kivált szigorúbb teleken — a *saskeselyű* is rendszeren csatlakozott. Egy ilyen alkattal a brassói gyepmester hajnali farkaslesen le is lőtt sréttel egy *saskeselyűt*, mely kitömve a segesvári gimnázium gyűjteményében van.

1882-ben pedig 3 darab egészen kiszínezett példányt ejtettek el ugyanott. Kettő ezek közül, egy még fiatal, barna színű s egy egészen kiszínezett, RIDELI FRIGYES magánzó gyűjteményében volt, s van talán még ma is. Mindeme saskeselyűket az erdőri személyzet lőtte vagy lesen, vagy pedig hivatalos «erdőbejárások» közben, anélkül azonban, hogy a szerencsés vadásznak csak halovány sejtelve is lett volna róla, hogy mit lőtt, a mennyiben itt a *saskeselyűk* csak egyszerűen «*keselyű*» (*vultur*) vagy «*sas*» (*aquila*) számba mennek. A *saskeselyűt* rendszerint *kőszáli sas* vagy *fakó keselyűnek* (*Aquila chrysa-*

pen gleichenden Alpenmauerläufer, auch der Bart- oder Lämmergeier. Hier bin ich ihm zuerst begegnet, hier haben wir uns von «Angesicht zu Angesicht» gesehen und hier habe ich mir auch die schönste Beute meines Jägerlebens geholt. — Bevor ich den geehrten Leser jedoch in meine schönen Berge führe, möchte ich vorerst Allgemeineres, mir Bekanntes über unseren Vogel hier citieren.

Der Bartgeier bewohnt in Siebenbürgen den Retyezát und soll in den finsternen Schluchten des aus Kalkstein bestehenden Gebirges horsten. Ebenso constatirt sein Vorkommen mein verehrter Freund v. CSATÓ im Párenger Hochgebirge. Bei dem sogenannten «Jorgovánkőve» soll er mit meinem Freunde A. v. BUDA einst fünf Stücke beobachtet haben. Ausserdem ist der zum Theil zum Brassóer, zum Theil zum Fogarascher Comitát gehörende gewaltige Steinkoloss, der Bucsecs, welcher ihm beherbergt.

Von diesem ebenfalls aus massigem Kalkgestein bestehenden Gebirgsstock streicht der Bartgeier bis zum «Kristian mare» («Schuller», «Keresztényhavas»), ja sogar bis in die nächste Nähe der Stadt Brassó, um womöglich am Aas seinen Hunger stillen. Immer findet dieses, oder besser gesagt, fand dieses in überaus strengen und schneereichen Wintern statt. In den sechziger und siebziger Jahren, als noch die Brassóer Abdeckerei im primitivsten Zustande der Welt war und die vielen Pferde- und Hundekadaver besonders im Sommer auf weite Distanz die Luft verpesteten, fanden sich oft 40—50 Raben, unendliche Krähen, Elstern, einige Gänse und Aasgeier und — in strengen Wintern auch der Bartgeier an der stets gedeckten Tafel ein. Bei dieser Gelegenheit wurde vom Abdecker ein Gypaëtus — gelegentlich des Ansitzen auf Wölfe — in den Morgenstunden mit einer Schrotladung erlegt. Derselbe befindet sich ausgestopft im Segesvárer Gymnasial-Museum. Im Jahre 1882 wurden gar drei — sämmtlich völlig ausgefärbte Bartgeier — erlegt. Zwei Bartgeier, ein jüngeres, noch braunes und ein ausgefärbtes Exemplar, befanden (und befinden sich vielleicht noch) sich in der Privatsammlung des Rentiers RIDELI FRIGYES. Alle diese Bartgeier wurden von Waldhegern entweder gelegentlich des Frühstückes oder ihrer dienstlichen Streife-reien geschossen und hatte der betreffende Schütze keine Ahnung davon was er erlegt, da alle Gypaëtus kurzweg als «Geier» oder als «Ad-

tus, L. és Gyps fulvus, Gm.), a *barna barát-keselyűt* (Vultur monachus, L.) pedig *saskeselyűnek* nevezik el.

A *Bucsecs*-nek «*la omu*» (az ember) és «*la galbenare*» (a sárga) nevű sziklái között atyám s régi szavahihető zergevadászok szerint szintén költött. A Kárpátok e részén 11 év óta nem fordultam meg, de kivált az erdélyrészi ornithologia körül oly nagy érdemeket szerzett barátom, CSATÓ JÁNOS, 1886-ban épen a Bucsecsen látott egyet, a Retyezáton pedig ugyanakkor három darabot.

Hogy a Fogarasi Havasok között költ, ez tény, melyet nem csak az 1887-ben elhalt FLORA JÁNOS nyug. cs. és kir. főhadnagy állított, hanem azt egy 1889-ben innen szerzett még tokos saskeselyűfióka is bizonyítja. FLORA főhadnagy, ki mint medve- vagy zergevadász egyaránt híres volt, szülőfalujában Vajda-Récsén lakott, egészen a hegy tövében. A mily nagy vadász, ép oly jó megfigyelő is volt, a mi annyival is könnyebben ment neki, mert a puskával gyermeksege óta összenőve, úgy szólván egész életét künn töltötte a Havason. Mikor feledhetetlen trónörökösünk, ki az ornithologia iránt oly melegen érdeklődött, a sasok nemes nemzetségével behatóbban kezdett foglalkozni, FLORA főhadnagyot is felhívta, hogy a Fogarasi Havas nagy ragadozóit, de különösen a saskeselyűt megfigyelje. Sajnos, hogy a derék főhadnagy 1887-ben gyilkos kéz által elvérezve, szépen indult munkáját be nem végezhetette. Időt, pénzt, fáradságot nem kímélve, mindent elkövetett, hogy legalább egy fiatal saskeselyűt megkerithessen. Daczára, hogy favágók, pásztorok és parasztok mind kellőképp fel voltak biztatva, nem tudta annyira vinni, hogy csak egyetlen egy fészket is kitudjon. Végre valahára 1886 január első felében egy parasztleány — egyuttal veszélyes vadász — azzal a hírrel állított be hozzá, hogy látta a mint a «keselyűk» a «nagy fekete szakállal» a *Bráza* hegység egy szakadékába ágakat és galyakat hordanak.

FLORA azt következtetve, hogy a madarak ott fészkelni akarnak, a kemény hideg s nagy hó daczára felkerekedett, hogy a hely színére

ler» gelten. Gewöhnlich wird der Lämmergeier als Steinadler und Vultur fulvus und Vultur monachus als Lämmergeier declarirt.

In den Felsen des «*la omu*» (der Mensch) und «*la galbenare*» (in den gelben [-Felsen]) auf dem Bucsecs, hat nach Aussage meines Vaters und glaubwürdiger alter Gernsjäger der Bartgeier ebenfalls gehorset. Seit eilf (11) Jahren war ich in diesem Theile der Karpathen nicht mehr, doch sah mein Freund, der um die siebenbürgische Ornithologie hochverdiente Forscher, Herr JOHANN v. CSATÓ im Jahre 1886 eben am Bucsecs einen, sowie am Retyezát in demselben Jahre drei Bartgeier.

Dass er in den Fogarascher Alpen brütet, ist insofern eine erwiesene Thatsache, als ich dies nicht bloss durch den im Jahre 1887 verstorbenen k. u. k. Oberlieutenant des Ruhestandes JOHANN FLORA erfuhr, sondern auch im Jahre 1889 durch einen noch kaum flüggen jungen Bartgeier bestätigt fand. Der als Bären- und Gernsjäger gleich berühmte Oberlieutenant FLORA wohnte am Fusse des Gebirges in seinem Heimathsorte Vajda-Récese und war ein ebenso grosser Jäger als tüchtiger Beobachter, was ihm um so leichter wurde, da er sozusagen von Kindesbeinen Jäger, den grössten Theil seines Lebens im Hochgebirge verbracht hatte. Als Seine k. u. k. Hoheit unser unvergesslicher und für die Ornithologie so warm fühlender Kronprinz anfang das edle Geschlecht der Adler zu studieren, wurde auch Oberlieutenant FLORA von Kronprinz RUDOLF aufgefordert, die grossen Raubvögel des Fogarascher Gebirges, insbesondere aber den Bartgeier zu beobachten. Leider konnte er das so schön begonnene Werk nicht fortsetzen, da er im Jahre 1887 durch Mörderhand enden musste. Weder Mühe noch Geld scheuend — Zeit hatte er ja hinlänglich — bot er alles auf, um in den Besitz eines jungen Bartgeiers zu gelangen. Trotzdem Holzfäller, Hirten und Bauern gehörig instruiert waren, konnte er es nicht so weit bringen einen Horst auszukundschaften.

Endlich brachte im Jahre 1886 in den ersten Tagen des Januar ihm ein junger Bauer, welcher zugleich ein arger Wilddieb war, die Nachricht, dass er die «Geier» mit dem schwarzen Bart im Brázaer Gebirge Knüppel und Astwerk in eine Felsenspalte tragen gesehen. FLORA schloss aus dieser Nachricht, dass die Vögel daselbst horsten wollten und machte sich trotz empfind-

menjen. Daczára, hogy az egész hegység minden zegét-zugát úgy ismerte, akár csak a saját szobáját, mégis úgy vezetteté magát oda, hol a hırhordó a madarakat látta, s személyesen is meggyőződött, hogy a legény igazat mondott. Január végén, már fiakat gyanítva, még egyszer a hely színére ment, s egy fiatal pásztorgyereket kettős kötélén a fészekhez leeresztetett. Ereszkedés közben egyszer csak hirtelen megjelent a tojó a fészek bejáratánál, s pár pillanatig kíváncsian körülnézve, összevont szárnyakkal ledobta magát a mélység felé, s többet azután nem is mutatkozott. A hímet pedig egyáltalán nem is látták.

A sziklaoduig lejutva, melyben a fészek állott, sajnos még nem fiakat talált a pásztorgyerek, hanem egy egyetlen tojást, melyet, miután e nem várt esetre kellő utmutatásokat nem kapott, ingébe tett, hol azután a felhúzásnál össze is törött. A tojás még csak kevéssé volt fias, mi-ből azt következtetem, hogy a költésidő január hó közepe vagy második felére esik.

A fészekszedés meghiúsultával FLORA legalább elejteni akart egy saskeselyűt. Hosszú várakozás után meg is jelent végre mindkét madár, még pedig oly hirtelen, hogy ő már csak akkor vette észre őket, mikor az alatta levő sziklafal mellett elsuhanva, a tojó már a fészekoduba él is tűnt. Pár pillanat múlva újból előkerült, s most FLORA, daczára a nagy távolságnak, golyóval rá is lőtt, de a hideg által rettentőn elcsigázva s a vadászláz által elfogva, daczára, hogy kitűnő lövő volt — elhibázta. Helyét ezután sem hagyta el, várt soká egészen késő délutánig, de a saskeselyűk többé nem mutatkoztak s így eredmény nélkül kellett haza térnie.

Az összetörött tojásnak magam is láttam néhány darabját; igen nagynak kellett lennie; héja durva szemcsés volt, piszkos fehér alapon: szürke, szürkésvörös, vörösbarna és sárga petytyekkel és foltokkal tarkázva.

Kár, hogy FLORA mindjárt akkor, mikor a tört tojás kezébe került, nem gondolt arra, az eltört héjat mesterségesen összeállítani és összeragasztani. De ő a tojással nem sokat törődött, ő neki

licher Kälte und tiefem Schnee auf um in's Gebirge zu steigen. Trotzdem er im Hochgebirge jedes Plätzchen so genau kannte, wie im eigenen Hause, liess er sich von dem Wildschützen zu jener Stelle führen, wo derselbe die Lämmergeier gesehen, und fand nun selbst, dass die Aussagen seines Kundschafters auf Wahrheit beruhten. Ende Januar schon Junge vermuthend, begab er sich abermals in's Gebirge und ein junger Csobán (Hirte) wurde an einem doppelten Seile zum Horste hinabgelassen. Während des Hinabseilens erschien plötzlich das Weibchen am Eingange des Horstes, schaute einen Augenblick neugierig umher und strich dann mit angezogenen Schwingen thalwärts, um sich nicht mehr zu zeigen. Das Männchen hatte mein Freund und Gewährsmann nicht bemerkt. Als der Hirte bei der Felspalte anlangte, fand er leider kein Junges, wohl aber ein Ei, welches er, da er für diesen Fall sich nicht vorgesehen, auch diesbezüglich keine Instruktionen erhalten hatte, in seinem Hemde barg und beim Hinaufgezogen werden, an den Felskanten zerschlug. Das Ei war noch wenig bebrütet und schliesse ich daraus, dass die Brutzeit des Bartgeiers in die Mitte oder das Ende des Monates Januar fällt.

Nun wollte FLORA wenigstens einen Bartgeier erlegen. Nach langem Warten erschienen auch die beiden Vögel und zwar so plötzlich an der unter ihm befindlichen Felswand, dass er dieselben erst bemerkte, als das Weibchen im Horst verschwunden war. Nach einigen Sekunden erschien dasselbe wieder und nun schoss FLORA wegen der grossen Entfernung mit der Kugel, fehlte aber trotzdem er ein ausgezeichneter Schütze war, da er vor Kälte und Aufregung kaum die Büchse halten konnte. Trotz stundenlangem, bis spät in den Nachmittag sich hinziehendem Warten erschienen die Bartgeier nicht mehr und musste mein Freund ohne Resultat heimkehren. Von dem verunglückten Ei sah ich selbst Schalenstücke. Das Ei muss gross gewesen sein, hatte eine starke, grobkörnige Schale und war auf schmutzigweissem Grunde mit grauen, grau und braunrothen und gelben grösseren und kleineren Tupfen und Flecken versehen. Schade, dass FLORA nicht schon beim Empfang des zerbrochenen Eies daran gedacht, die Schalen künstlich zusammenzufügen. Ihm war weniger oder gar nicht um das Gelege, sondern um das Junge zu thun und

csak fióka kellett mindenáron, s a pár héjdarabot is csak azért hozta magával, hogy alkalom adtán nekem megmutathassa. — S FLORA nem is érhetette meg többé azt a szerencsét, hogy még egy fészket találhasson, miután, mint már említém, 1887-ben egy szomszédja boszúból orvul meggyilkolta. E percztől fogva egészen csak magamra valék utalva, de igen sok körülmény, különösen idő és alkalomhiány gördítettek akadályt a fészkek feltalálásának útjába.

A már említett alig anyányi fiatal saskeselyűt 1889-ben junius elején láttam egy oláh erdőkerülőnél, ki azt egy románországi, szabadságon itt tartózkodó birónak mint «sasfiókát» adta el. Hiába követtem el mindent, hogy a kerülő a «sas»-t magasabb összegért nekem adja el, semmi sem használt, s így az érdekes madár a Kárpátok tulsó felére vándorolva, úgy nekem, mint a tudománynak elveszett. E saskeselyűt, a kerülő bemondása szerint, egy a *Negoi* szikláiközt (2550 m.) levő fészekből május közepén szedték ki. A fészkekhez, mely kiálló sziklatömb alatt, mély barlangban volt, s mely ágak és galyakból — toll, gyapjú és füvel kibélelve — volt rakva, egy bátor mászó gyalog, kötél nélkül is eljuthatott. A fióka olyan nagy volt, mint egy lármás sas (*Aquila clanga*, Pall.) tojó, s már erősen kifejllett sötétbarna evező- és kormánytollai voltak.

Helyenkint vállain is kiütöttek már barna, fehérrel szegett és tarkázott tollesomók. A még túlnyomó pelyhek sötét-sárgás-hamuszínűek voltak. A mell tollazata barna volt, a czombok s a száron sárgásbarna pehely között néhány világosabb toll volt látható. A szivárványhártya (Iris) barna s a szemkarikák veresek voltak. A szakállsörték is már ütközőben voltak. A csőr s a markok kékek valának. Egészen pelyhes korában nálunk még, sajnos, egy saskeselyűt sem láttam, s ez egyáltalán csakis úgy volna lehetséges, ha esz-közök s idő állana rendelkezésemre a költésidő alatt künn a hegyek között tartózkodni.

Már 1884-ben bérbe vettem a «Vistea mare» zerge területet, s szabadságom idejére évenként

Aquila.

brachte er einige Schalenstücke nur deshalb nach Hause, um mir dieselben, gelegentlich meines Besuches bei ihm, als wir zur Auerhahnbalze in's Gebirge stiegen, zu zeigen. FLORA sollte nicht das Glück haben einen zweiten Horst zu finden, da er, wie ich bereits erwähnt, im Jahre 1887 — also ein Jahr darauf — von einem rachsüchtigen Nachbarn meuchlings erschlagen wurde. Nun war ich ausschliesslich auf mich selbst angewiesen, doch verschiedene Ursachen, insbesondere aber Zeit und Gelegenheit wirkten hindernd auf das Aufsuchen des Horstes.

Den erwähnten noch kaum flüggen jungen Bartgeier sah ich im Jahre 1889 Anfangs Juni, bei einem rumänischen Waldheger, welcher denselben als jungen Adler einem beurlaubten Richter aus Rumänien verkauft hatte. Vergebens versuchte ich den Heger zu bewegen, mir den «Adler» gegen einen höheren Preis abzutreten und so wanderte denn der interessante Vogel auf die jenseitige Seite der Karpathen und ging mir und der Wissenschaft verloren. Dieser Bartgeier war nach Aussage des Hegers aus einem in den Felsen des *Negoi* (2550 M.) befindlichen Horste Mitte Mai ausgehoben worden. Zu dem in einer tiefen Höhlung unter einem überhängenden Felsen befindlichen, aus Astwerk und Reisig hergestellten, mit Federn, Schafwolle und Grashalmen ausgefütterten Horst konnte ein verwegener Steiger barfuss, auch ohne Seil gelangen. Der junge Bartgeier hatte die Grösse eines starken Schreiadlerweibchens und besass bereits stark entwickelte dunkelbraune Schwung- und Stossfedern. Auch die Schultern waren theilweise mit braunen, weisslich gesäumten und gezeichneten Federn bedeckt. Der noch vorwiegende Flaum zeigte eine dunkelgelbaschgraue Färbung. Die Federn an der Brust waren braun und an den Schenkeln und Tarsen befanden sich einige hellere Federn zwischen dem gelbbraunen Flaum. Das Auge hatte eine braune Iris und einen bereits rothen Skleralring. Der Bart war auch schon in der Entwicklung begriffen. Schnabel und Fänge waren bläulich. Ganz im Dunenkleid sah ich leider bei uns den Bartgeier bis heute noch nicht und wird dies überhaupt nur möglich sein, wenn mir Mittel und Wege geboten werden zur Brutzeit in's Gebirge steigen zu können.

Schon im Jahre 1884 hatte ich das Gernsrevier in der «Vistea mare» gepachtet und stieg gele-

fel szoktam vonulni a gyönyörű sziklatömkeleg közé. Persze főként kedvenc vadam a zerge esalt s vonzott fel a hegyek ormára, de azért a Kárpátok madárvilágáról még a legizgatóbb vadászatok alatt sem tudtam megfeledkezni. Már 1884 augusztus folyamán megláttam az első saskeselyűt a *Vistisorán*, a mint a «*Pietra rosi*» (Vörös szikla) körül röpdösött. 1885 és 1886-ban úgy a *Vistisorán*, mint területemen a *Vistea maren* láttam a *Vertopun*; a *Podragu* és *Albota* sziklák között a *Negoion* és a *Vunetorán*. Minden egyes esetben zugó röpdüléssel árnyként siklott el a sziklafalak mentén.

Az első s a mai napig egyetlen szakállas saskeselyűmet a *Vistea mare* (2520 m.) löttem, zergevadászat közben 1887 szeptember 4-én. Egy zergebaknak rossz lövéssel hátsó balezombját zúztam össze, a mely azután egy egészséges zergesuta után a gyalogfenyők közé menekült. Helyenként a sebzett bak meg-megállott, mire a suta is megállapodott. Lassan-lassan átváltottak a sziklavölgyön, egy kis hómezőn, kő és kavics-törmelékeken keresztül a tulsó oldalra, mikor hirtelen, anélkül, hogy közelletét csak sejteni is lehetett volna, felhőként termett a zergék felett egy hatalmas saskeselyű. Távcsovem segélyével egészen tisztán láttam a hatalmas rablót a mint a sebzett bakhoz lecsapott, vagyis jobban mondva leereszkedett, s szárnycsapásokkal majd erre, majd arra terelte. Néhányszor szügyébe vágta fejét az üldözött bak, hogy kampóival védje magát támadója ellen, de a rablómadár nem sokat hederített rá, hanem folytonosan csapdosta hatalmas szárnyaival, míg a fájdalom s nagy vérvesztéstől amúgy is elgyengült vad támoltyogva össze nem esett, s le nem zuhant mélységbe. Még jóformán le sem érhetett a szegény áldozat, máris alábecsátkozott rá a saskeselyű. S a zerge alkalmasint ki is szenvedett már, mert semmi zajt, miből menekülésére következtethetett volna, többé nem hallottam.

Daczára a látszólag kis távolságnak — a ritka és tiszta havasi levegő, s a sziklatömbök egyhangú szürkésege mindent közelebből láttat — egy órába

gentlich meines Urlaubes alljährlich in das wunderschöne Felsenchaos. Wohl war es hauptsächlich mein Lieblingswild die Gemse, welche mich in die Höhen hinaufzog, doch auch die Vogelwelt der Karpathen liess mich selbst bei den aufregendsten Jagden nicht gleichgültig. Schon im August 1884 sah ich meinen ersten Bartgeier in der «*Vistisora*», den sogenannten «*Piatra rosi*» (rothen Felsen) umfliegen. Im Jahre 1885, 1886 sah ich ihn sowohl in der «*Vistisora*» als auch in meinem Pachtrevier in der «*Vistea mare*» beim sogenannten «*Vertopu*» und in den Felsen des «*Podragu*», «*Albota*», des «*Negoio*» und der «*Vunetora*». Jedesmal erschien er gleich einem Schatten sausenden Fluges längs den Felswänden.

Den ersten und bis heute leider noch einzigen Lämmergeier schoss ich am 4. September 1887 gelegentlich einer Gemsjagd in der *Vistea mare* (2520 M.). Durch die Umstände gezwungen, hatte ich einer Gemse mit einem schlechten Schuss den linken Hinterlauf hoch zerschmettert und flüchtete dieselbe hinter einer gesunden Geis, den Latschen (*Pinus pumilo*) zu. Hie und da blieb der kranke Bock stehen, worauf auch die Geis hoffte. So waren sie durch den Felsenkessel über ein kleines Schneefeld, Geröll und Schutthalden auf die gegenüber liegende Seite gewechselt, als plötzlich, ohne dass ich ihm früher gesehen, gleich einer Wolke ein mächtiger Bartgeier über den Gemenen schwebte.

Mein Glas zur Hand nehmend sah ich nun deutlich, wie der gewaltige Räuber auf den schwerkranken Bock stiess, oder besser gesagt sich senkte und mit Flügelschlägen bald hierher, bald dorthin trieb. Einigemals senkte das geängstigte Opfer den Kopf, um sich mit den Krickeln zu vertheidigen, doch der Raubvogel schien sich nicht daran zu kehren, sondern liess ununterbrochen die gewaltigen Schwingen auf die Gemse herabsausen, bis diese — durch den Schmerz und grossen Schweiss-(Blut-)Verlust ohnehin ganz entkräftet, taumelnd das Gestein hinabstürzte. Während das Opfer noch über die Felsen hinabkollerte, senkte sich der Bartgeier auf dieselbe und musste die Gemse durch den Sturz bereits verendet sein, da ich kein Schnellen der Läufe oder sonstiges Lebenszeichen beobachtete. Trotz der scheinbar geringen Entfernung — die reine, dünne Luft und das monotone Einerlei des grauen Gestein lässt Alles näher erscheinen — konnte ich erst nach Ver-

került, mire az elébb lejátszódott tragédia színhe-lyéig érkeztem s míg arablót, minden követ óvato-san fedezetül használva, mint később kiderült, 175 lépésnyire belopnom sikerült. Csakis akkor adta a hatalmas madár első jelét a veszély sejtelmé-nek; félig kiegyenesedve hosszabb ideig kémlelt azon irány felé, a hol egy hatalmas szikla fede-zete alatt hason fekve vártam. Közelébb lopózni nem mertem, s így abban állapotam meg, hogy megvárom míg gyanuja eloszlik s újra lakomá-jához lát.

Csak is ekkor próbáltam meg kényelmet-len helyzetemből, honnan az előttem levő kő miatt nem lőhettem, guggoló állásba helye-zekdni. Minden elővigyázat mellett sem akadá-lyozhattam meg, hogy a laza kövek közül né-hány össze ne ütközzék, mire az amúgy is gyanakvó madár nyomban abban hagyta a lak-mározást.

Áldozatán ülve, nyújtott nyakkal tekintetett azon irány felé, a hol állottam. Még egy ideig várnom kellett, míg a nagy izgatottságot leküzd-hettem, melynek nagyrészt a fáradságos becser-készés volt az oka, s csak azután vettem célba köre támasztott puskával s nyomtam el a ra-vaszt.

A madár először egy nagyot ugrott, majd előre esett, még egy pár ugrást csinált, hogy félig nyi-tott szárnyait egészen kiterjeszthesse, s aztán bár alacsonyan a sziklák felett haladva a *Ver-topu* felé szállott. Második lövésem «postával» a nagy távolság miatt már nem árthatott neki. Távesövemmel folyton szemmel tartottam, míg csak el nem tűnt a *Vistisora* szakadékai között, azután pedig 10 forint jutalmat ígértem annak, a ki a minden bizonynyal béllövést kapott sas-késelyűt előkeríti s nekem a «*stina*»-ba (vadász-gunyhó) meghozza.

Azután a zerge után néztünk. Hasa és bendője egészen fel volt hasítva, béle kihuzgálva, de ahhoz úgy látszik hozzá sem nyúlt a madár, csakis májából, bordái s hátgerinczéből falt fel egy jó darabot. Mialatt zergém maradványaiból vacsora készítéséhez láttunk, melyből — legalább én — nem a legrózsásabb hangulatban s étvágy-gyal ettem, lassankint mind visszazsállingóztak hajtóim s teherhordóim, csakis *SILEA*, egy hosszú, sovány oláhlegény hiányzott még. Barátom s

lauf von einer Stunde am «Schauplatz» dieses grossartigen Dramas der Natur anlangen, und vorsichtig jeden Stein als Deckung benützend; kroch und rutschte ich, bis ich mich auf 175 Schritte — wie sich später herausstellte — an-gepürscht hatte. Erst jetzt schien der mächtige Vogel die Gefahr zu wittern; halb aufgerichtet spähte er längere Zeit nach der Richtung in welcher ich durch einen mächtigen Stein ge-deckt auf dem Bauche lag. Näher zu pürschen wagte ich nicht und so beschloss ich so lange zu warten, bis das Mahl fortgesetzt wurde. Nun versuchte ich es aus meiner unbequemen Lage, in welcher ich wegen dem vor mir liegenden Gestein nicht schiessen konnte, mich in Kauer-stellung aufzurichten. Trotz der grössten Vor-sicht war das Aneinanderstossen des lockeren Gesteins nicht zu vermeiden und hielt der ohnehin bereits misstrauische Vogel im Kröpfen so-fort inne. Auf seinem Opfer sitzend äugte er mit langgerektem Hals scharf in die Richtung, in welcher ich kauerte. Eine Weile musste ich noch wegen der grossen Aufregung, welche das beschwerliche Pürschen in mir hervorgerufen, warten, dann aber liess ich die auf einem Stein aufliegende Büchse krachen. Erst sprang der Vogel hoch auf, dann stürzte er nach vorne, machte noch einige Sprünge, um die halbgeöff-neten Schwingen ganz auszubreiten und dann, zwar nicht hoch, aber doch über das Gestein gegen den «Vertopu» zu streichen. Der zweite Schuss aus meiner Büchseflinte mit Posten ab-gegeben, hatte ihm wegen der Entfernung nichts gethan. Mit dem Glase verfolgte ich den Flie-henden, bis ich ihn in den Felsen gegen die *Vistisora* verlor. Zehn Gulden versprach ich demjenigen, welcher den offenbar weichge-schossenen Bartgeier mir zur *Stina* (Sennhütte) schaffe.

An der auf so leichte Art errungenen Beute des Lämmergeiers, war der Bauch und die Wammen aufgerissen, das Geräusch (Einge-weide) herausgezerrt, jedoch unversehrt, dage-gen von der Leber, den Rippen und dem Rück-grat eine grosse Portion gekröpft. Während wir von den Ueberresten meiner Gemse ein Nachtmahl bereiteten, um dasselbe — wenigstens ich — nicht in rosiger Stimmung zu ver-zehren, kamen allmählich meine als Treiber verwendeten Packträger zur *Stina*, nur *Silea*, ein langhalsiger, magerer Rumäne fehlte. Mein uneigennütziger Freund und Begleiter, der k.

kiséróm BUSEZKY k. erdőőr vigasztalgotott tőle telhetőleg. Nyugtalanul s álmatlanul töltött éjszaka után, mely alatt mindig a megszőkött saskeselyű forgott agyamban, a hajnali szürkület már ismét a szirtek között talált. A saskeselyűről már egészen lemondtam, s most már csakis az eltűnt hajtó nyugtalanított.

Csak 8 óra után pillantottunk meg végre egy emberi alakot a *Portizá*-ban, egy bevágásban, mely a *Vistora*t a *Vistea mare*-vel köti össze.

SILEA volt, kezében a saskeselyűvel!

Az aránylag nagy jutalom nem hagyta nyugodni, s csüggedés nélkül kutatott késő estig a *Vistora* szikláinak között, sőt az éjtel is künn a hegyen töltve, még a hajnal nem is szürkéllett, már újból neki állt a keresésnek. S meg is találta.

A hegyek fiának éles szeme csakhamar fel fedezte a beteg madarat, behúzott nyakkal gúnynyasztva a *Pietra rosin* egy sziklacsúcson. Minden menekülésre való kísérlet nélkül engedte magát 30—40 lépésnyire megközelíteni, mikor azután az oláh egy «posta» lövéssel leterítette. A vérvesztés, úgy látszik, egészen kimerítette a hatalmas állatot.

Még egy saskeselyűt láttam aznap a hegy gerince hosszant repülni, de ez azután a szomszéd hegyek között eltűnt. Az általam elejtett saskeselyű vén him volt. Hasa rozsdasárga, melle helyenkint sárgásfehér és fekete foltokkal ékítve. A háta tiszta fekete volt; az egyes hátollak nyele világos, szegélyük sárgásfehér, úgy szinte a tollak hegye is. Az evezőtollak kékesfeketék, a csőr szürkésárga, a lábak ólomszürkék, aránylag rövidebb s tompább karmokkal, mint a sasoké szokott lenni. A szivárványhártyája világos sárgásbarna, a szemkörök minium-vörösek voltak, miáltal igen vad kinézést nyert. Szeme felett mindkét oldalon koromfekete sáv húzódott csőre tövétől egész a fej hátsó részéig, a nélkül azonban, hogy itt a másikkal egyesült volna. Az egész háttollazat s az evezők szürkésvörös zománczezal voltak bevonva, a mi azonban sajnos, csak pár óráig tartott, s délutánra már egészen eltűnt.

E zománczot alattam elhúzó saskeselyűknél is sokszor láttam, melyek néha úgy néztek ki,

Forstwart BUSEZKY tröstete mich, so gut es eben der schlichte Mann vermochte. Nach einer ruhelosen Nacht, in welcher mir immer der unglückselige Lämmergeier im Gehirn spuckte, begab ich mich noch im Morgengrauen wieder in's nackte Gestein. Den Bartgeier hatte ich bereits aufgegeben und beunruhigte mich nur der fehlende Treiber.

Erst nach 8 Uhr erblickten wir in der Portiza — einem Einschnitt, welcher die Vistora mit der Vistea mare verbindet, ein menschliches Wesen. Es war Silea, welcher den Bartgeier brachte. Der verhältnismässig grosse Finderlohn liess ihm keine Ruhe und so suchte er denn ununterbrochen bis in die sinkende Nacht die Felsen der Vistora ab, um schliesslich im nackten Gestein zu übernachten und noch bevor der Morgen graute, aufs neue die Suche nach dem schwerkranken Vogel zu beginnen. Und er fand ihm auch. Das scharfe Auge des Sohnes der Berge entdeckte den Langgesuchten, wie er mit eingezogenem Halse unweit des Pietra rosi auf einem Felsen sass. Ohne abzustreichen liess er den Rumänen auf 30—40 Schritte unter sich ankommen und mit einem Postenschuss herabholen. Der Schweissverlust musste den königlichen Vogel ganz entkräftet haben. Noch einen Gypaëtus sah ich im Verlauf des Tages längs dem Grat hinstreichen, um im benachbarten Gebirgstheil zu verschwinden. Der von mir erlegte Bartgeier war ein altes Männchen mit rostgelber Unterseite und theilweise mit gelblichweissen und schwarzen Flecken gezielter Brust, während die Oberseite schwarz war. Die Federn derselben waren hell geschäftet und eingesäumt und endigten in gelblichweisse Spitzen. Die Schwungfedern waren blauschwarz, der Schnabel graugelb, die Füsse bleigrau mit verhältnismässig kürzeren und stumpferen Krallen, als sie die Adler haben. Die Iris des Auges war hellgelbbraun, der Skleralring mennigroth, wodurch der Vogel ein wildes Aussehen hatte. Der tiefschwarze Streifen über die Augen zog sich von der Schnabelwurzel bis zum Hinterkopf, ohne sich an demselben zu vereinigen. Das ganze Rückengefieder und die Schwingen waren mit einem grauröthlichem Thau, oder besser gesagt Hauch überzogen, welcher leider nur einige Stunden währte und bereits am Nachmittag verschwunden war.

Diesen Anflug sah ich auch oft an unter mir vorbeiswebenden Bartgeiern, welche mitunter

mintha harmat lepné őket. Testhossza 96 cm., szárnya átlója 198 cm., szárnyhossza 74 és farka 43 cm. volt. Súlyát megmérni, sajnos, elfeledtem.

A madarat saját magam praeparáltam, s 1889-ig gyűjteményemben volt, mint annak legértékesebb darabja, mikor azután helyszüke miatt egy átutazóban levő amerikainak adtam el. Ma már sajnálom, hogy megváltam tőle, annyival is inkább, mert azóta, daczára, hogy minden évben láttam és figyeltem saskeselyűt, másakra szert tenni nem tudtam. De él bennem a remény, hogy a madárvilág e legbüszkébb képviselőjét sikerülni fog még majd megszerez-nem.

Még mielőtt a fent említett keselyűt lőttem, engem megelőzőleg LINZMEYER erdőkerülő lőtt egyet 1887 augusztus havában. Fent valahol a sziklák között egyik pásztornak a szamara jobb létre szenderült, s a károsult gazda szomorúan panaszolta el baját LINZMEYER erdőkerülőnek. Ez a részemről kitűzött lövésszék által ösztönözve, nyomban kiment a döghez, hogy annál saskeselyűre lessen. S csakugyan néhány hollón kívül 2 keselyűt is talált a dög mellett, azonban bármint vigyázott is, lehetetlen volt őket becsérkésznie. A következő napon a dög körül már nem volt saskeselyű, hanem egyik kiugró sziklán ült egy — valószínűleg torkig jóllakva — mozdulatlanul. Miközben kedélyesen tollászkozott s tisztogatta magát, LINZMEYER háta mögé került s felülről lefelé egy lövéssel leterítette. De a saskeselyű egy olyan hozzáférhetetlen mélységbe esett, honnan sokszori kísérlet daczára sem lehetett megkeríteni. Kicsibe múlt, hogy a vállalkozás életébe nem került, pedig LINZMEYER valamikor vakmerő vadász volt s még máig is egyike a legügyesebb mászóknak, s mégis tán soha sem jött volna többé vissza, ha szerencsére csizmáját le nem veti s mezítláb nem megy mászó utjára. Égre-földre esküdözött, hogy nem menne el többé ama helyre, még ha 100 saskeselyű volna is ott. — Így a lég hatalmas daliája ott porladt el, hol életében is oly sokat, s oly szívesen időzött, hol naponkint a havasi hajnal rózsás fénye mellett ébredt, hol annyiszor szállt szembe vésszel, viharral s hol végzete is utólérte: néhány nehézkes, otromba ölomdarab . . . Sic transit gloria mundi! . . .

1888-ban, mikor egy elejtett zergét felhasítot-

wie bereift aussahen. Die Länge fand ich mit 96 Cm., die Breite mit 198 Cm.; die Fittiglänge mit 74 und die des Stosses mit 43 Cm. Das Gewicht vergass ich zu ermitteln. Der von mir präparirte Vogel befand sich bis zum Jahre 1889 als werthvollstes Stück in meiner Sammlung, bis ich ihn an einen durchreisenden Anglo-Amerikaner wegen Raummangel verkaufte. Heute thut es mir jedoch um denselben umsomehr leid, als ich seit jener Zeit, trotzdem ich alljährlich den Gypaëtus sah und beobachtete, keinen mehr erbeuten konnte, was jedoch die Möglichkeit nicht ausschliesst, wieder einmal einen dieser stolzen Repräsentanten der Vogelwelt des Hochgebirges in meine Gewalt zu bekommen. Bevor ich den eben erwähnten Bartgeier erlegt hatte, schoss im August (1887) der Waldheger Linzmeier ebenfalls einen. Hoch oben in der Steinregion hatte ein Esel das Zeitliche gesegnet und klagte der Csobán (Senner), nachdem er dem Grauen den Rock abgezogen hatte, den Verlust desselben dem Heger Linzmeier, welcher auch sofort durch das von mir ausgesetzte Schussgeld angespornt, auf die Suche nach dem Esel, respective nach Lämmergeiern ging. Am Aas fand er auch richtig zwei Bartgeier und einige Raben, doch war trotz der grössten Vorsicht ein Anpürschen nicht möglich. Am nächsten Tag fand er die beiden Vogel nicht mehr beim Aas, sondern einen — wahrscheinlich übersättigt — und unter einem überhängenden Felsen ruhend und die Verdauung abwartend. Während er sich gemüthlich im Gefieder nestelte und dasselbe putzte, umging ihm Linzmeier und schoss den Ahnungslosen von oben herab im Feuer nieder. Der Bartgeier stürzte jedoch an eine Stelle, wohin zu gelangen trotz vielfacher Versuche unmöglich war.

Mit knapper Noth kam der Heger, welcher früher einer der verwegensten Wilderer war und auch noch gegenwärtig einer der gewandtesten Kletterer und Steiger ist, mit dem Leben davon und verdankte er dasselbe nur dem Umstande, dass er früher seine Bundschuhe abgelegt und barfüssig war. Hoch und theuer gelobte er, nicht um hundert Lämmergeier mehr zu jener Stelle zu klettern, und so blieb den der stolze Beherrscher der Lüfte dort liegen, wo er im Leben so viel und gerne geweiht, wo ihm die Morgensonne wachgeküsst, die Stürme umtost und das tödtliche Blei ereilt hatte. «Sic transit gloria mundi.»

Im Jahre 1888 als ich eine Gemse aufbrach,

tam, véghetetlen magasban soká keringett felettem egy saskeselyű, mindaddig, míg csak el nem mentem, s meg vagyok győződve, hogy a mint «tiszvának találta a levegőt», a hátra hagyott bélrészeket nem engedte úgy elenyészni. Mindennek daczára, mikor 1890-ben egy döglött juhót csalétkül ki tettem, nem sikerült ő kelmét hozzá kapni. Két és fél napig üldögéltem, augusztus 19.—21-ig, a dög mellett, a nélkül, hogy csak egy saskeselyűt is láttam volna, pedig még 18-án alattam suhant el egy e hatalmas ragadozók közül. Valószínűleg az egek mérhetetlen magasságából jól látta munkálkodásomat, s tanácsosabbnak tartotta, a veszélyes lakomán részt nem venni. Csapdákkal nem tettem kísérletet, de azt hiszem, hogy friss döggel ellátott, jól lekötözött csapóvassal, nem lenne lehetetlen hozzá jutni.

1891-ben aug. 15-én a bükkfa-erdők felett láttam egy *saskeselyűt*, tehát egy olyan régióban, a hol — kivált nyáron — nem szokott előfordulni. Talán döggöt látott meg valahol, s ez vonzotta ide.

1892-ben ápril 24-én láttam egyet — fajdkakas-vadászaton — a *Pitsoru-botrin*-nak (öreg láb) még hóval borított csücsai felett. — Mit kereshetett ott? Talán hűvös légfürdőt akart venni?!

Ugyanezen év augusztus 13 és 14-én CSATÓ JÁNOS barátommal, s DEZSŐ, Nagy-Enyedről való vármegyei főerdészszel a *Bráza* hegyiségben jártunk botanizálás és kisebb hegyi madarak gyűjtése czéljából. Ez alkalommal *Aquila chrysaetus* és *Vultur monachus*-on kívül 1 vagy 2 *Gypaetus barbatus*-t is láttunk a *Tresnita* és a *Catavei* között. CSATÓ és a főerdész lövéseit a meglehetősen magasságban keringő madarak nem sokba vették. A nagy távolság daczára az egyes fajokat szabad szemmel is egészen jól megkülömböztethettük; s nemcsak evezőtollaik alakját, nemcsak a saskeselyük hosszú ékalakú farkát, hanem színüket is egészen jól kivehettük.

Mult évben nem kaptam szabadságot, minek következtében azután megfigyeléseket sem tehettem.

A mende-mondákra, hogy itt vagy amott egy óriás *saskeselyűt* löttek, nem sokat adok. Mert

kreiste ein Bartgeier — wenn auch unendlich hoch — so lange über mir und meiner Beute, bis ich mich mit derselben entfernte und bin ich überzeugt, dass er sich später, als er die Luft «rein» fand, über das Geräusch und den Pansen hergemacht und dieselben mit Wohlbehagen verspeist hatte. Trotzdem gelang es mir im Jahre 1890 nicht, vermittels eines Schafkadavers den Bartgeier anzulocken. Zwei und einen halben Tag passte ich bei dem von den Hirten gekauften und geschlachteten kranken Schaf ohne einen Lämmergeier zu Gesicht zu bekommen. Dies geschah vom 19.—21. August, nachdem ich den Gypaëtus noch am 18. August unter mir vorbeisauzen gesehen. Wahrscheinlich hatte mich und mein Treiben der Vogel aus unermesslicher Höhe beobachtet und es für gerathener gefunden, an dem gefährlichen Tisch nicht zu speisen. Mit Fallen habe ich keine Versuche gemacht, doch dürfte es nicht unmöglich sein mit einem angebandenen Eisen am frischen Aase einen Lämmergeier zu fangen.

Im Jahre 1891 sah ich am 15. August den Bartgeier über die Buchenwälder, also einer für ihm im Sommer sehr niederen Region streichen. Vielleicht hatte er irgendwo ein gefallenes Wild oder Vieh bemerkt. Im Jahre 1892 sah ich ihn 24. April gelegentlich der Auerhahnbalze über den «Pitsoru botrin» (alter Fuss) auf die noch stark in Schnee gehüllten Spitzen streichen. Was er dort zu suchen hatte? Vielleicht kühle Luftbäder nehmen. Im selben Jahr, als wir mit Freund JOHANN V. CSATÓ und dem Nagy-Enyeder Comitats-Oberförster DEZSŐ am 13. und 14. August im Brázaer Gebirge theils botanisirten, theils kleinere Gebirgsvögel sammelten, sahen wir nebst *Aquila fulva* und *Vultur monachus*, auch 1 oder 2 *Gypaetus barbatus* zwischen der *Tresnita* und dem *Catavei*. Auf v. CSATÓ's und des Oberförsters Schüsse schienen die ziemlich hoch kreisenden Vögel kein Gewicht zu legen. Trotz der Höhe konnten wir auch mit freiem Auge die einzelnen Arten ganz gut, nicht nur an den Schwingen und beim Gypaëtus am langen keulförmigen Stoss, sondern sogar an der Färbung erkennen. Im vorigen Jahr hatte ich keinen Urlaub in Folge dessen auch ein Beobachten, resp. Ansichtigwerden des Bartgeiers unmöglich war.

Auf Aussagen, wie man sie oft hört, der oder jener habe einen «riesigen Lämmergeier» erlegt, lege ich schon deshalb kein Gewicht, weil es in

ezen állítólagos «*saskeselyük*» legtöbb esetben *kőszáli sasok*, ritkábban *barna keselyük* s még ritkább esetben *fakókeselyük*, s csak a szerencsés vadász fantáziája s tudatlansága teszi meg őket «*saskeselyökké*». Hisz nem egy esetet ismerünk, hogy az ilyen emberek az ölyvre, s réti héjjákra is rámondták már, hogy «keselyü»-k.

Fogarason jelenleg csak egy példány kitömött saskeselyü van, SÉNYI főerdész úrnál, ki azt *Felső Vist*-ről kapta 1889-ben. Szép rozsdasárga színű tojó, melyet LINZMEYER kerülő lött a *Vistea mare*-n.

A saskeselyü nyáron át zergékkel táplálkozik, és pedig többnyire gidák vagy sebzett, vagy a vénség által elgyengített állatokkal, valamint juhok, bárányok, kutyák, s talán még rókákkal is. De a dögöt sem veti meg, kivált télen; éles szemeit egyetlen egy elhullott állat sem kerüli ki, legyen az juh, szamár, ló vagy szarvasmarha. Rothadásnak indult tetemhez azonban már hozzá nem nyul; a dögnök még frissnek kell lenni, e tekintetben izlése nagyon eltér rokonai, a keselyűfélektől. Azonban az ily könnyű zsákmányt nem egyszer elvitatják tőle a merész *kőszáli sas* (*Aqu. chrisaetus*, L.), a veszedő *fakó* és *barna keselyük* (*Gyps fulvus*, Gm. és *Vultur monachus*, L.), osztoznia kell a *hollókkal* és a *rókákkal* is, mindannak daczára azt hiszem, ő sem mulasztja el kivenni belőle részét, miután valamennyiök között többnyire ő az elsőnek érkezett vendég. *Havasi nyul* és *mormota* a fogarasi hegyekben nincsen, azért ezeket éteklapjáról nálunk nélkülöznie kell; ellenben azt hiszem, nem egy közönséges nyul vézrik el karmai között azok közül, melyek nagyon is magasra merészkedtek a gyalogfenyvesek közé. Télen át főként zergékre van utalva, melyeket hó és hideg nagyon elgyengítenek, ha pedig a zord, kemény idő s havasi viharok őt magát is a völgyekbe kergetik, itt már tisztán csak dögre van utalva.

Egyes áfonyával benőtt magasan fekvő erdő-tisztáson bizonynyal nem egy fajdtyúk is áldozatul esik, de az erdők sűrűjébe óriási szárnyaival már nem merészkedhetik be, s lábai sem alkalmasak repülő vad elfogására. Fészke körül csontot soha sem találtam, miből arra következtetek, hogy alkalmasint ezt is felfalja.

den meisten Fällen Steinadler, in selteneren Kuttengeiers, in den noch selteneren aber Gänsegeier sind, um welche es sich handelt und die von den glücklichen Schützen als jene angesprochen werden. Sind doch schon Bussarde und Weißen bei solchen Leuten Geier.

Gegenwärtig befindet sich nur ein ausgestopfter Bartgeier in Fogaras und zwar beim k. Oberförster SÉNYI, welcher denselben im Jahre 1889 aus Ober-Vist erhielt. Der Bartgeier, ein schönes rostgelb gefärbtes Weibchen, wurde in der Vistea mare vom Waldheger Linzmeier erlegt. Die Nahrung des Lämmergeiers besteht im Sommer aus Gemen und zwar meistens nur aus Kitzen und entweder krankgeschossenen oder sonst wie nicht im vollen Gebrauch ihrer Kraft stehenden älteren Thieren, sowie aus Schafen, Lämmern, Hunden, vielleicht auch aus Füchsen und vielleicht, besonders im Winter, hauptsächlich aus Aas, da er bei der enormen Flugfähigkeit und seinen ausserordentlich entwickelten Sehwerkzeugen mit Leichtigkeit jedes Fallwild, verendete Schaf, Esel, Pferd oder Rind entdeckt. Cadaver, welche sich bereits im Verwesungsprocess befinden, rührt er nicht an; das Fleisch muss frisch sein, daher er in dieser Hinsicht mit den eigentlichen Geiern nichts gemein hat. Doch auch diese leichte Beute wird ihm oft vom kühnen Steinadler und den ewig gefräßigen, zänkischen Kuttен- und Gänsegeiern streitig gemacht und von Raben und Füchsen geschmälert; er dürfte jedoch als einer der ersten, welcher dieselbe erblickt, beim Mahle nicht zu kurz kommen. Alpenhasen und Murmelthiere haben wir in den Fogarascher Alpen nicht, so dass dieselben bei uns nicht auf seinen Speisezettel zu setzen sind; dagegen dürfte mancher Hase, welcher sich bis in das Gestein und in die Latschen versteigt, ihm zum Opfer fallen. Im Winter ist er auf Gemen, welche Stürme und hoher Schnee geschwächt hat und in den Thälern, in welche ihn strenge, schneereiche Wintertage oft hinabtreiben, ausschliesslich auf Aas angewiesen. Wohl dürfte er auf mit Heidelbeeren bedeckten, hochgelegenen Waldblössen auch manches Auerhuhn überraschen, doch darf und kann er sich mit den riesigen Schwingen weder in dichten Wald, noch in's Gestrüpp wagen, auch befähigen ihm seine Fänge nicht zum Fang von Flugwild. Bei seinem Horst fand ich nicht einen Knochen, was mich in der Vermuthung bestärkt, dass er dieselben ebenfalls «verspeise».

Vízre is nélkülözhetlen szüksége van; nem csak az ivás, hanem főként a fürdés szempontjából, 1889-ben aug. 24-én zergevadászat közben az *Ucsa maré*-n a hóban, s a hólé által alkotott tocsogókban a saskeselyűnek lábnyomait s hantollait találtam, ez tehát ott fürdött. A már annyiszor említett LINZMEYER erdőőr, ki a saskeselyűt alaposan ismerte s ki eddig már kettőt hozott terítékre e hatalmas szárnyasok közül, a magas (ca. 2300 m.) sziklák között fekvő Podragu-tó jeges vízben látta fürdeni. Magasra lo-csolta szárnyaival a kristálytiszta vizet, s ismételtén egészen alábukott. Azonban nem csak vízben, hanem porban is fürdik; magam láttam 1888-ban, mikor az *Ucsisorá*-n a napmelengette finom fvényben fürdött. Rengeteg sok élősdije, mely az emberen kívül talán legnagyobb ellen-sége, tesz rá nézve a víz- és homokfürdőt élet-szükségletté. Vadászatra aránylag későn indul ki, reggel 8 óra előtt soha sem láttam. Többnyire a hegygerincz hosszában s csak ritkán e felett, suhan el lassan, legkisebb szárnycsapás nélkül: mint egy árnyék, az egyik oldalon le, a másikon fel. Kíváncsian bámult rám szűrő szemével, a nélkül, hogy röpjelése irányát megváltoztatta volna.

Mikor egyszer SZEBERÉNYI GUSZTÁV ménesbirtoki gazdatiszt úrral elsőknék kapaszkodtunk fel az Ucsisora meredek bevágásán, hogy a *Portizzán*, mely az *Ucsisorat* az *Ucsamare*val köti össze, kissé kifűjjük magunkat s vadásztársainkat, PODMANITZKY báró főhadnagyot és BENE hadnagyot megvárjuk, egyszerre csak egy saskeselyű termett előttünk. Az *Ucsamare* nyugati oldalán jött s 15 lépésnyiről kíváncsian bámulva ránk, anélkül hogy egy hajszálnyit is eltérne felvett irányától, nyugodtan húzott a *Korabia* felé. Könnyű dolog lett volna e saskeselyűt elejtenem, de a többi urakra való tekintetből nem lóhettem, mert a szomszéd *Korabia* katlanban kellett zergére vadásznunk s lövésemre bizonynyal mind kitakarodtak volna a hajtasból.

Még néhányszor kellett hasonló óriási önmeg-

Wasser ist auch für den Bartgeier ein unentbehrliches Bedürfniss, nicht sowohl zum Trank, als vielmehr zum Baden. Gelegentlich meiner Gernsjagden im Jahre 1889 fand ich am 24. August in der «Ucsa mare» im Schnee und in den vom Schneewasser gebildeten Tümpeln die Spuren und Bauchfedern des Bartgeiers, welcher daselbst gebadet. Der oft genannte Heger Linzmeier, welcher durch mich den Bartgeier gründlich kennen lernte, auch bereits zwei von diesen Recken der Vogelwelt erlegt hatte, sah im eisigen Wasser des circa 2300 M. hoch im kahlen Gestein gelegenen Podragu-See's denselben baden. Hoch auf spritzte er mit den Schwingen das krystallhelle Wasser und tauchte zu wiederholtenmalen ganz in demselben unter. Ebenso wie das Wasser zum Baden, so ist ihm der Sand zum Hudern nothwendig und fand ich ihn im Jahre 1888 auf den Schutthalden der Ucsisora, wie er im feinen, sonndurchwärmten Sande sich huderte. Das in grosser Menge vorkommende Ungeziefer, welches ausser dem Menschen wohl sein einziger Feind sein dürfte, mag ihn veranlassen, Wasser- und Sandbäder zu nehmen. Seine Streifzüge scheint er verhältnissmässig spät zu beginnen, da ich ihn nie vor 8 Uhr Morgens sah. Meist längs des Grates, selten über denselben, strich er langsam, ohne eine Schwingenbewegung, gleich einem Schatten auf der einen Seite des Gebirgszuges hinauf, auf der anderen hinunter. Neugierig betrachtete er mich mit den stechenden Augen, ohne von seiner Flugrichtung im geringsten abzuweichen. Als ich einst mit dem Gestütswirtschafts-Beamten GUSTAV SZEBERÉNYI als die ersten den steilen Einschnitt aus dem Kessel der Ucsisora emporkletterte, um in der die Ucsisora mit der Ucsamare verbindenden Portizza auszuschnaufen und auf meine Jagdkameraden den Oberlieutenant Baron PODMANITZKY und Lieutenant BENE zu warten, erschien plötzlich ein Bartgeier.

Im tiefen Schatten der Westseite der Ucsa mare war er dahingesegelt und sah uns nun auf kaum 15 Schritte neugierig an, um ohne von seiner Bahn auch nur einen Augenblick abzuweichen, ruhig gegen die «Korabia» zuzustreichen. Es wäre mir ein Leichtes gewesen diesen Gypaëtus zu erlegen, doch durfte ich dies wegen den anderen Herren umsoweniger thun, als in nächster Nähe, im Korabiakessel gejagt werden sollte und der nahe Schuss die Gernsen rege gemacht hätte. Noch einige-

tartóztatást gyakorolni magam felett, a saskeselyű megszerzésére irányult vágyamat alárendelve vadásztársaim érdekének, kik, sajnos, nem voltak egy nézetem velem. Nem egyszer láttam madarunkat órákig ülni behúzott nyakkal, mozdulatlanul egy-egy sziklán nagy kényelmesen tollászkodni.

1886 augusztus 22-én történt, hogy bérletemen, a Vistea maren, zergeváltón álltam. Lásankint fejem fölé tornyosultak a felhők, a vilámok sziklahosszat cikáztak ide-oda, százsorosan vízhangzott a nyomukban kelt dörgés, s vadul zúgó, ezer habtól gyöngyöző vaderek s zuhatagok alakjában rohant a felhőszakadás piszkos, zavaros vize. Bőrig átáztam, s miután az eső is hóvá változott, dideregve bújtam egy kiálló sziklatömb alá, szomorúan vizsgálva a szemben álló sziklafalakat. Egyszerre csak zúgó röpüléssel jelent meg a hegyhát mentében egy saskeselyű, s egy kiszögelő szikla alá csapódott be.

Ez alkalommal valamint később is még néhányszor megfigyeltem, hogy összecusokott szárnyakkal, előre nyújtott lábakkal és fejét kissé hátratarva szállt meg a sziklafalon. Valószínűleg jól át volt ázva, mert párszor erősen meg rázkódott. Azután, mintha csak helyét keresné, majd erre, majd arra forgolódott, míg végre is behúzott nyakkal, mozdulatlan, egyenes állást vett fel.

Sokáig figyelemmel kísértem távcsövemen át, mely egészen közelembé hozta. Pompás vén példány volt, rozsdaveres mellel, s nagy, erős szakállal. Eső és hó daczára megkísértém becserkelni, de már 500—600 lépés után elrepült, előbb minden mozdulatomat, kinyújtott nyakkal, bizalmatlanul kísérve.

Csobánjaink (pásztor) meglehetősen ismerik, miután nem egy bárányukat, birkájukat s néha kutyájukat is elrabol. Bizonynyára ezekből sok nyomja a kőszáli sas lelkiismeretét is, de nagyon bajos egészen megállapítani, hogy ez vagy amaz a gonosz tett melyikőjüknek a rovására írandó,

male müsste ich in ähnlichen Situationen die grösste Selbstbeherrschung üben, indem ich meine Interessen in Bezug auf das Erbeuten des Bartgeiers, hinter jene meiner Jagdkameraden setzte, welche leider nicht meine Ansichten theilten. Oft sah ich unseren Vogel stundenlang auf einem Felsen im Sonnenschein aufrecht mit eingezogenem Halse unbeweglich sitzen, oder im Gefieder nesteln. Es war im Jahre 1886 am 22. August, als ich in meinem Pachtrevier, der Vistea mare auf einem Gemswechsel stand. Allmählich hatten sich die Wolken über mir zusammengeballt, Blitze zuckten längs den Felsen hin und her und des Donners Grollen hallte in hundertfachem Echo von den Felsen, während der Regen in Strömen sich ergoss und wild tosend in hunderten von schäumenden Wildbächen und Wasserfällen thalwärts stürmte. Bis auf die Haut durchnässt und bei der empfindlich kalt gewordenen Temperatur — allmählich verwandelte sich der Regen in Schnee — mit den Zähnen klappernd, hatte ich mich unter einen mächtigen Felsblock gezwängt und betrachtete trübselig die vor mir liegenden Felswände.

Plötzlich erschien sausenden Fluges ein Bartgeier längs dem Grat kommend, um sich unter einem überhängenden Felsen einzuschwingen. Auch diesmal, wie später einigemal sah ich, wie er mit angezogenen Schwingen, vorgestreckten Fängen und etwas zurückgelegtem Kopfe am Felsen blockte. Er musste nass geworden sein, da er einigemal das Gefieder heftig schüttelte. Dann drehte er sich, als wollte er es sich recht bequem machen, bald auf diese, bald auf jene Seite, um endlich unbeweglich, mit eingezogenem Hals in aufrechter Stellung zu verharren. Lange betrachtete ich ihn durch mein Glas, welches ihn mir in handgreifliche Nähe brachte. Es war ein prachtvolles altes Exemplar, mit rostrother Brust und starkem Bart. Trotz Regen und Schnee versuchte ich ein Anpürschen, allein schon nach 500—600 Schritten strich der Vogel, nachdem er mich lange mit gestrecktem Hals misstrauisch beobachtet, ab, um auf rumänischer Seite zu verschwinden.

Unsere Csobáne (Schafhirten) kennen ihn so ziemlich, da er ihnen manches Lamm, Schaf und mitunter auch Hunde raubt. Wohl dürfte auch der Steinadler manches davon am Gewissen haben, doch lässt sich schwer bestimmen, welchem diese oder jene Frevelthat zuzuschreiben

miután ezeknek az embereknek a mi nagy és ragadozó, az mind csak «vulture» (sas). — S maczkó uraimék is, azt hiszem, nem egy el-tűnt juh és kutyáról tudnának elszámolni.

A saskeselyű még kevés ornithologiai ismeret mellett is könnyen felismerhető, még röpülés közben is. Aquila chrysaetus-sal nem téveszt-hető össze, mert eltekintve a hasoldal színétől, mely a chrysaetusnál mindig sötétebb, a sas-keselyűt nagyon megkülönbözteti hosszú ék-alakú, lépcsőzetes farka, a milyen sem sasaink, sem keselyűinknek nincs. Kisebb távolságról pedig kecskefeje s serteszakála biztosan fel- ismerhetővé teszi.

S most még valamit a saskeselyű hasoldalá- nak rozsdaveres színéről szeretnék mondani.

A II. nemzetközi ornith. congressus alkalmá- val, a boszniai madárbőrök nézegetése közben, REISER OTHMÁR, a sarajevói muzeum őre, s a budapesti nemzeti muzeum előcsarnokában akkor kiállított boszniai madárgyűjtemény meg- alkotója, azonkívül HOMEYER őrnagy, s végül csekély személyem, a saskeselyű tollazatának rozsdaveres színalkatrészéről beszélgettünk. HO- MEYER azt állította, hogy a szín vasokker tar- talmú fürdők következménye. Ennek én ellene mondtam, s utaltam arra, hogy Kárpátainkban olyan tartalmú vizek, kivált azon magasságok- ban, hol a saskeselyű tartózkodik, egyáltalán nincsenek, és hogy fennebbi esetben a vén sas- keselyűnek is rozsdaveresnek kellene lennie; s miután a vén példányok tollazata ezzel ellen- tétben egész foltnélküli, tiszta, ez csak úgy volna lehetséges, ha vagy egyáltalán nem fürdenék, vagy legalább az okkertartalmú vizeket elke- rülné. REISER barátom pedig odanyilatkozott, hogy a rozsdaveres foltok, melyek fehér zseb- kendővel letörülve, azon feltűnő nyomot hagy- nak, egy aethericus festanyag által alkottatnak, melyet a madár teste választ ki. E feltevést már természetesebbnek találtam, annyival is inkább, mert lehetséges, hogy a vén madár azután ko- ránál fogva elveszti ezen anyag reproducáló ké- pességét. De nem tartom azon festanyagot aethe- ricusnak, mert ez esetben az élet megszüntével el kellene illannia, mint a hogy ez a *buvár- kacsák* (Mergus) s a sirályoknál tényleg így is történik. Én azt sem külső hatások által, sem aethericus kigőzölgés által létrehozott anyagnak nem tartom, hanem egyszzerűen annak, a mi a

ist, da bei den Leuten alles, was gross und Raub- vogel, als «Vulture» (Geier) gilt. Auch Meister Petz wird wegen manchem verschwundenen Schaf und Hund verurtheilt. Der Bartgeier ist selbst bei geringeren ornithologischen Kennt- nissen, auch im Flug sofort zu erkennen.

Mit Aquila fulva kann er nicht verwechselt werden, da abgesehen von der Farbe der Unter- seite, welche bei genanntem Schwarz erscheint, ihn der lange keul- und stufenförmige Stoss, welchen weder unsere einheimischen Adler, noch Geier aufweisen, hinlänglich kennzeich- nen. Auf geringere Distanz bietet der ziegenähn- liche Kopf mit dem Bart untrügliche Erken- nungszeichen.

Noch möchte ich etwas über die rostrothe Farbe des Bauchgefieders sagen.

Bei Besichtigung der Bosnischen Vogelbälge anlässlich des II. int. ornith. Congresses, sprachen Freund OTHMAR REISER, der Custos des Serajevoer Landesmuseums und Schöpfer der Vorhalle des Budapester Nationalmuseums aus- gestellten Bosnischen Sammlungen, Herr Major v. HOMEYER und meine Wenigkeit, über den rost- rothen Farbstoff des Federkleides des Bartgeiers. Herr v. HOMEYER behauptete, dass die Färbung von eisenockerigen Gewässern, in welchen der Vogel bade, herrühre, worauf ich das Gegentheil behauptete, indem ich darauf hinwies, dass in unseren Karpathen solche Gewässer in jener Höhe, in welcher sich dieser Vogel aufhält, gar nicht vorkommen und dann auch der alte Bart- geier rostroth gefärbt sein müsste; da dieser indessen ein makellos reines Gefieder aufweist, so müsste sich derselbe entweder des Badens ganz enthalten oder die ockerigen Gewässer meiden. Freund REISER wieder sprach sich da- hin aus, dass die an einem weissen Taschentuch auffallende Spuren zurücklassende Farbe der Federn ein ätherischer Farbstoff wäre, welchen der Körper des Vogels absondert.

Diese Behauptung fand ich schon natürlicher, umsomehr als dem alten Vogel infolge des hohen Alters die Kraft zur Production dieses Farb- stoffes mangeln könnte. Für einen flüchtigen Farbstoff halte ich indessen jenen des rostroth gefärbten Gefieders nicht, da er sonst, wie dies beim Säger, bei Möven etc. vorkommt, nach dem Tode verflüchtigen müsste. Ich halte ihn für einen, weder durch äussere Einflüsse er- zeugten, noch durch einen ätherischen Ausfluss hervorgerufenen Farbstoff, sondern für das, was

holló tollát feketévé, a hattyúét pedig fehérre teszi, vagyis azt tartom róla, hogy a saskeselyűt ezen korban természetszerűleg megilleti ez a színezet.

Daczára annak, hogy a saskeselyűt majdnem minden évben s majdnem minden zergevadászat alatt láttam, mégis azt kell állítanom, hogy még a fogarasi hegyek között is a ritkaságok közé számítandó, s csakis rendkívüli röpképességének, mely képessé teszi egész hegyláncokat játszva bejárni, tudandó be, hogy aránylag oly sokszor és oly sokfelé ráakadunk.

Ezen, úgyszólván a vizözönelőtti faunához tartozó madár kihalásáról nálunk, még azt hiszem, sokáig nem lehet szó, mert úgy hegyeink alakulása, mint más ragadozókhöz viszonyított aránylag kis kártékonytsága, valamint vad, megközelíthetetlen lénye, eléggé megvédelmezik.

Vajha hegyeink még soká, soká adnának védelmet s tanyát neki, s az amúgy is lassan szaporodó madár soraiból minél ritkábban s csakis a tudomány érdekében döntene ki néha egyetlen a gyilkos golyó, melyet soha sem szabadna csakis az öldöklési vágy s az ezzel összekötött nagyzásnak irányítani.

Fogaras, 1894. június.

A svédországi madártani megfigyelő állomások földirati meghatározása.

A Magyar Ornith. Központ tb. főnöke, HERMAN OTTÓ, orsz. gy. képviselő 1893. évi július hó 8-án azon kéréssel fordult a svéd tudományos akadémiához, hogy a svédországi madártani megfigyelő állomások földirati positióit az intézet részére megküldeni szives legyen.

A svéd tud. akadémia nevében LINDHAGEN G. dr., tanár s az akadémia örökös titkára, készséggel tett eleget a központ kérésének, s már 1893 augusztus 4-én megküldötte a svéd megfigyelő állomások földirati meghatározásait, úgy a mint azt alábbiakban kiadni szerencsénk van.

A LINDHAGEN dr. által küldött s a most itt közölt adatok között csakis annyi az eltérés, hogy LINDHAGEN a keleti hosszúságokat Greenwich-től számítva adta, mi pedig (miután mindent Ferrótól számítunk) az egyöntetűség kedvéért az összes adatokat («Greenwich + 17° 40' = Ferro» norma szerint) Ferróra számítottuk át, s így átszámítva közöljük.

das Gefieder des Raben schwarz, das des Schwanes weiss macht, für die dem Bartgeier in jenem Altersstadium gebührende Färbung.

Trotzdem ich den Bartgeier beinahe jedes Jahr und beinahe auf jeder mehrere Tage dauernden Gernsjagd gesehen habe, behaupte ich doch, dass er auch im Fogarascher Gebirge zu den Seltenheiten gehört und nur infolge seiner enormen Flugfähigkeit, mit welcher er spielend den ganzen Höhenzug zu durchstreifen vermag, so oft und an so vielen Orten gesehen wird. An ein Aussterben dieses scheinbar einer vorsündfluthlichen Fauna angehörenden Vogels ist bei uns noch lange nicht zu denken, da sowohl die Gebirgsformation, als auch seine verhältnissmässig zu unseren anderen Raubthieren geringe Schädlichkeit, so wie sein scheues, unnahbares Wesen ihn hinlänglich davor schützen.

Mögen ihm unsere Berge noch lange als Zufluchtstätte und als Heim dienen, das tödtliche Blei die Reihen des ohnehin schwach sich vermehrenden Vogels nur im Interesse der Wissenschaft lichten und selbes nie von der Schiesswuth und damit verbundener Grossthuerei gelenkt werden.

Fogaras, im Juni 1894.

Geographische Bestimmung der ornithologischen Beobachtungsstationen Schwedens.

Der hon. Chef der «Ungarischen Ornithologischen Centrale, R. A. OTTO HERMAN, ersuchte am 8-ten Juli 1893 die königl. schwedische Akademie der Wissenschaften, dieselbe wolle so gewogen sein, unserem Institute die geographischen Positionen der schwedischen ornith. Beobachtungsstationen zukommen zu lassen.

Im Namen der königl. Akademie, war es deren beständiger Secretär, Herr Professor Dr. G. LINDHAGEN, der uns schon am 4-ten August desselben Jahres die geogr. Positionen der schwedischen Beobachtungsstationen bereitwilligst mittheilte, welche wir nun zu publicieren so glücklich sind.

Ein Unterschied zwischen Mittheilung und Publication besteht nur insoferne, als LINDHAGEN die östlichen Längengrade von Greenwich nahm, wir dagegen — da wir solche stets von Ferro rechnen — die uns mitgetheilten Positionen nach der Formel: «Greenwich + 17° 40' = Ferro» umrechneten.